

hovorí priamo V. I. Lenin, hoci sme v nej jej vlastnú príčinu na nepoznanie subjektívne-skomolili.¹⁵

Preto však tiež platí aj ďalšie Leninovo upozornenie, že totiž „ak chceme niečo pochopiť, musíme chápanie, štúdium začať empiricky, od empirie postupovať k všeobecnému. Ak sa chceme naučiť plávať, musíme vojsť do vody“.¹⁶ Logické pojmy sú síce tiež „subjektívne, pokiaľ ostávajú — abstraktnými — vo svojej abstraktnej forme“, upozorňuje V. I. Lenin ďalej, „ale súčasne vyjadrujú aj veci o sebe... ľudské pojmy sú subjektívne vo svojej abstraktnosti, odtrhnutosti“, ale aj „objektívne v celku, v procese, vo východisku, v tendencii, v zdroji“.¹⁷ A z toho potom V. I. Leninovi vychádza záver, ktorý by sme si mali všetci veľmi dobre zapamätať a ním sa — obrazne povedané — v každej a najmä vedeckej praxi riadiť, záver totiž, podľa ktorého dialektické poznanie je „neko- nečný proces prehlbovania ľudského poznania vecí, javov, procesov atď. od javov k podstate a od menej hlbokoj ku hlbšej podstate“.¹⁸ Lebo kto raz toto pochopil, ten raz navždy zbadal, čo ho vo vedeckom bádání môže čakať. Nebude to nikdy čosi definitívne a tým menej čosi bezobsažné, ako hovoria dnes existencialistickí vedci na Západe a čiastočne aj u nás, ale skutočnosť, ktorá len preto, že je z hľadiska histórie poznania absolútne nová, je starým spôsobom nevyjadriteľná. Známe Heideggerovo existencialistické *das Nichts* alebo Sartrovo *le Néant* stratí tak svoj domnelý charakter a stane sa iba negatívnym označením hranice, na ktorú sme sa vo vedeckých analýzach dostali, podobne, ako dnes mikrofyzikálne vákuum vôbec už nie je vákuom klasickej fyziky, ale len novou, posiaľ vo fyzike najvšeobecnejšou formou existencie špecifickej, t. j. fyzikálnej hmoty. Je prirodzené však, že sa tým súčasne stane východiskom nových metodologických úloh a postupov. No a na základe všetkého, čo sme v našej úvahe dosiaľ zistili, ešte prirodzenejšie je poznanie, že túto úlohu a jej metodologické podmienky už nemožno vyriešiť nijako inak len držiac sa Lenina, a to pokiaľ ide o princíp vôbec, ako aj o metódu, ktorá s princípom organicky súvisí.

ZÁZNAM Z DISKUSIE K PREDNÁŠKE M. TOPOLSKÉHO

Dňa 21. mája 1970 odznela na pôde Filozofickej spoločnosti prednáška prof. Topolského, vedúceho oddelenia filozofie Ústavu marxizmu-leninizmu pri RUK v Bratislave, na tému *Lenin a veda*, Prednáška sa uskutočnila pri príležitosti 100. výročia narodenia V. I. Lenina.

Vo svojej prednáške prof. Topolský rozvádzal názory, ktoré sa týkajú analýzy vzťahu V. I. Lenina k širokej problematike vedeckého myslenia, spoločenského vývoja, Leninovo riešenie základného princípu vied, a to nielen spoločenských, ale aj prírodných vied.

Prof. T o p o l s k ý vo svojej štúdií zdôraznil, že Leninova revolučná teória je vybudovaná na predpoklade angažovanosti ľudových mäs. Úlohou inteligencie je predvídať a usmerňovať cesty spoločenského vývoja, pričom je potrebné brať do úvahy význam revolučnej praxe ľudových mäs. Základom Leninovej revolučnej politickej praxe je fakt, že na vytváranie podmienok pre správny rozvoj spoločenských zákonitostí nestačí len poznať skutočnosť, ale ju aj meniť.

¹⁵ *Spisy*, 38.

¹⁶ *C. d.*, 215.

¹⁷ *Tamtiež*.

¹⁸ *Tamtiež*, 232.

Nemenej dôležitá je aj Leninova filozofická interpretácia problematiky prírodných vied. Jedna z príčin, ktoré „prinútili“ V. I. Lenina venovať sa problematike prírodných vied, boli nesprávne názory mnohých prírodovedcov napr. na princípy hmoty a reality („hmota zmizla“, hmotný svet je iba suma empirických pocitov a pod.). Bolo potrebné hájiť a zdôvodňovať materialistické princípy nielen v oblasti spoločenských vied, ale aj v oblasti prírodných vied. V. I. Lenin svojím dielom *Materializmus a empiriokriticizmus* prispel hlavne k správnej filozofickej interpretácii fyzikálneho sveta v súvislosti s novými objavmi vo fyzike.

Po prednáške sa rozvinula bohatá diskusia, ktorej ústrednou témou bol problém straníckosti a triednosti vied.

Tento problém nadhodil v úvodnom diskusnom príspevku J. Š v i h r a n. Poukázal na to, že subjektívna diferenciacia vo vede ešte nemusí znamenať, že ide o triednu diferenciaciu.

R. Š í m a rozviedol vzťah straníckosti a triednosti. Straníckosť je pojem širší, triednosť užší. Straníckosť zahŕňa individuálnu stránku subjektu. Triednosť, t. j. príslušnosť vedca k tej-ktorej triede mu umožňuje pochopiť, ktorá trieda má záujem na poznaní a zavádzaní teórie do života.

Prof. T o p o l s k ý doplnil názory R. Šímu. Straníckosť a triednosť veľmi úzko spolu súvisia. Kto sa dostane na stranícke pozície, dostáva sa aj na triedne pozície. Straníckosť je síce pojem širší, ale s triednosťou podstatne súvisí svetonázor v zmysle politickej orientácie.

M. K u s ý vo svojom diskusnom príspevku vyjadril pochybnosti, či je správne pojmy straníckosť a triednosť, ktoré sú určené pre spoločenskú sféru, zavádzať napr. do oblasti prírodných vied. Prof. T o p o l s k ý túto pochybnosť vyvracia, tvrdiac, že pokiaľ ide o svetonázorovú stránku tej-ktorej vedy, teda aj prírodných vied, možno používať straníckosť a triednosť. A. K o p ě o k vyložil vo svojom diskusnom príspevku svoj názor na vzťah straníckosti a triednosti, ktorým sa dostal do opozície voči R. Šímovi. Straníckosť je pojem užší, triednosť pojem širší. V Leninových spisoch pojem straníckosť vystupuje v tesnom spojení s pôsobením strany. Strana je výsledkom sebauvedomenia triedy. Straníckosť, napr. konkrétne literatúry, znamená vyjadrenie, či je a čo nie je v záujme strany ako revolučného subjektu a avantgardy v danej chvíli. Straníckosť a triednosť sa vzťahujú na oblasť všetkých vied. Prírodných vied sa týka natoľko, nakoľko ide o svetonázorovú stránku.

Prof. T o p o l s k ý: straníckosť je širší pojem ako triednosť. Aj príslušník inej triedy môže podliehať straníckej diferenciacii. Straníckosť má stáť na čele objektívneho diania a v poznaní zákonitosti, ktorá sa realizuje v oblasti triedy. Keď strana zabudne, že je na čele procesu, dostáva sa do konfliktu s triednosťou, je protitriedna.

Podľa názoru J. G r e g o r a možno sám pojem straníckosti chápať vo dvoch významoch: straníckosť ako užší ideologický pojem a straníckosť vo vzťahu k pravde. Prax je poznačená subjektívnymi a emocionálnymi faktormi. Lenin používal obidva pojmy straníckosti.

J. U h e r vyslovil názor, že straníckosť sa môže interpretovať len v súvislosti s vedeckosťou, inak sa dostaneme na pozície subjektivismu.

J. K o c k a: Čo myslíme pod triednosťou vo vzťahu k vede? Na vede si treba všímať genézu poznatkov, spoločenský dosah, interpretáciu a svetonázorovú hodnotu. K tejto problematike treba pristupovať analyticky. V spoločenskom dosahu vedy je triednosť jasná. Dôležitosť sa však pripisuje tomu, nakoľko priznáme triednosť faktovému obsahu vedy. A ďalej: kde sú hranice medzi politickosvetonázorovou a vedeckoteoretickou interpretáciou vedy? Svetonázorová stránka vedy nezaručuje jej pokrok, akokoľvek je pokrokový sveto-

názor. Prof. Topolský poznamenáva, že vedecký svetonázor je oporou vo vedeckom bádání.

B. Valehrach pripomína, že ak je sporná triednosť faktov, je podobne sporná triednosť vedeckých zákonov. Newtonove mechanické zákony platili už v čase ich objavenia pre celú spoločnosť a platia i dnes, napriek dobovému obmedzeniu. Platia teda nad subjekt Newtona, nad subjekty tried anglickej spoločnosti, nad anglickú spoločnosť ako celok atď., platia objektívne, pre všetky subjekty. Špecifikum vedy nie je teda v jej obmedzení subjektivitami, ale v objektivite rozumového poznania. Veda je otvorená sústava, podliehajúca vývinovej dialektike. Podlieha aj dialektike subjektivity a objektivity. Na póle subjektivity nachádzame osobnosť vedcov, strany, triedy, národu, štátu a napokon najvšeobecnejšieho pôvodcu vedy — ľudstvo.

Straníckosť (a iné subjektivity) je relevantný príznak vedy iba ak subjektivita konkrétnej strany je totožná s objektivitou spoločenskej reality, ak jej moc je v súlade s rozumom, teda s objektívnymi tendenciami vývinu ľudstva. Ďalej B. Valehrach poukázal na problém, ktorý vzniká v súvislosti s Leninovou definíciou hmoty. Vyslovil sa o potrebe obnovenia Aristotelových pojmov *matéria* a *forma*, aby sa predišlo kruhu, vyplývajúcemu z definovania pojmu *hmota* pomocou pojmu *objektívna realita*. Ak pojem *hmoty* je totožný s pojmom *reality*, potom by sa mohlo a malo hovoriť o dialektickom realizme.

V závere diskusie vystúpil J. Cibulka. Podáva svoj náčrt princípu straníckosti. Základ pochopenia straníckosti spočíva v tom, že v objektívnych spoločenských procesoch je proletariát hybnou stránkou rozporu, a preto jeho hľadiskom je prognóza.

Záverčné slovo povedal prof. Topolský. Zhrnul výsledky diskusie a poukázal na to, že Lenin je princíp a proces a jeho dielo nám pomáha zaujať správny postoj a vyjasniť si problémy, ktoré boli predmetom diskusie.

Alica Borovská

STRETNUTIE ZÁSTUPCOV FILOZOFICKÝCH ČASOPISOV V KYJEVE

Filozofia je zvláštna veda. Odôvodnene sa dá dokazovať, že mala v dejinách také pohnuté a prapodivné osudy, ako ani jedna veda. Je nielen najstaršia, ale aj najprotirečivejšia sa vyvíjajúca vedná disciplína tohto nášho sveta. Raz — a dlho — ju považovali za „kráľovnú“ vied, inokedy klesla jej cena a samobytnosť až natoľko, že sa nepovažovala za viac, ako „služku“ či už teológie, alebo — neskôr — rozličných subjektivistických pragmatizmov.

Najucelenejší a najprenikavejší duch novodobej buržoáznej a idealistickej filozofie Georg Wilhelm Friedrich *Hegel*, ktorého dvojsté výročie narodenia si v tomto roku pripomenie celý civilizovaný a kultúrny svet, vystihol a pregnantne vyjadril túto zvláštnosť filozofie hneď vo svojej prvej vstupnej prednáške o dejinách filozofie na univerzite v Heidelbergu.

To je príčina, ktorá mysliacich ľudí k filozofii znova a znova neodolatelne prítahovala, práve tak ako ich v iných dobách — a ľudí opačných vlastností temer vždy — od nej odpudzovala.

Aj dnes filozofia, a najmä ľudia *vo filozofii*, tí z nich, ktorí sa jej venujú s najvnútornejšou vnímavosťou a láskou, prežívajú zvláštne roky a dni. Nijako sa nedá povedať, že by to boli tiché, bezkonfliktové dni, vyplývajúce iba z čistej akademickej zaujatosti, poskytujúcej duchovnú rozkoš z prekvapujúcich filozofických antinómií — bez vzťahu